

Jämn könsfördelning i bolagsstyrelser

Ds 2016:32

Jämn könsfördelning i bolagsstyrelser

SOU och Ds kan köpas från Wolters Kluwers kundservice.
Beställningsadress: Wolters Kluwers kundservice, 106 47 Stockholm
Ordertelefon: 08-598 191 90
E-post: kundservice@wolterskluwer.se
Webbplats: wolterskluwer.se/offentligapublikationer

För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Wolters Kluwer Sverige AB
på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Svara på remiss – hur och varför

Statsrådsberedningen, SB PM 2003:2 (reviderad 2009-05-02).

En kort handledning för dem som ska svara på remiss.

Häftet är gratis och kan laddas ner som pdf från eller beställas på regeringen.se/remisser

Omslag: Regeringskansliets standard
Tryck: Elanders Sverige AB, Stockholm 2016

ISBN 978-91-38-24494-4

ISSN 0284-6012

Innehåll

Sammanfattning	3
1 Författningsförslag	5
1.1 Förslag till lag om ändring i aktiebolagslagen (2005:551)	5
1.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda.....	11
1.3 Förslag till förordning om ändring i aktiebolagsförordningen (2005:559)	12
2 Allmänna utgångspunkter	13
3 Den internationella utvecklingen	15
4 Gällande rätt	19
5 Vilka bolag bör omfattas av regeln om jämn könsfördelning?	21
5.1 Börsbolag?	21
5.2 Statligt ägda bolag?	23
5.3 Kommunalt ägda bolag?	23
5.4 Europabolag?	26
6 Vilka styrelseledamöter bör omfattas av regeln om könsfördelning?	27

6.1	Styrelseledamöter utsedda av bolagsstämman och på annat sätt?	27
6.2	Arbetsstagarrepresentanter?	28
6.3	Styrelsesuppleanter?	31
7	Hur ska regeln om en jämn könsfördelning sanktioneras?	33
7.1	Behovet av sanktioner	33
7.2	Bör sanktioner föreskrivas i lagen eller kan börserna hantera eventuella överträdelser?	34
7.3	I vilka situationer bör sanktioner komma i fråga?	35
7.4	Jämn könsfördelning i styrelsen bör inte vara en behörighetsfråga	36
7.5	En sanktionsavgift bör införas	37
8	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	41
9	Konsekvenser	43
10	Författningskommentar	47
10.1	Förslaget till lag om ändring i aktiebolagslagen (2005:551)	47
10.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda	57
10.3	Förslaget till förordning om ändring i aktiebolagsförordningen (2005:559)	57

Sammanfattning

I promemorian föreslås en ändring av aktiebolagslagen som innebär att minst fyrtio procent av styrelseledamöterna i ett aktiemarknadsbolag ska vara av vardera kön. Avsikten är att lagändringen ska påskynda en positiv förändring av könsfördelningen både i fråga om styrelsen och andra ledande befattningar i näringslivet. Långsiktigt är målsättningen en helt jämn könsfördelning.

Arbetstagarrepresentanter omfattas inte av regleringen. Det införs i stället en skyldighet för arbetstagarorganisationerna att eftersträva en jämn könsfördelning när representanterna utses. De ska också samråda om hur en jämn könsfördelning uppnås.

Bolagsverket ska enligt förslaget ålägga ett aktiemarknadsbolag med en skev könsfördelning i styrelsen att betala en sanktionsavgift. Sanktionsavgiftens belopp beror på bolagets storlek, men ska vara lägst 250 000 kronor och högst 5 000 000 kronor. Ett bolag som inte heller följande räkenskapsår uppfyller kravet kan åläggas en ny sanktionsavgift.

Även bolag i vilka staten äger samtliga aktier föreslås omfattas av regeln om jämn könsfördelning.

Enligt förslaget ska bolagen ha en jämn könsfördelning i styrelserna senast vid de årsstämmor som hålls 2019.

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till lag om ändring i aktiebolagslagen (2005:551)

Härigenom föreskrivs i fråga om aktiebolagslagen (2005:551) dels att 7 kap. 50 §, 27 kap. 2 § och 31 kap. 2 § och rubriken till 30 kap. ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas fyra nya paragrafer, 8 kap. 46 c § och 30 kap. 4–6 §§, samt närmast före 8 kap. 46 c § och 30 kap. 4 § nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap. 50 §

Om ett bolagsstämmbeslut inte har kommit till i behörig ordning eller på annat sätt strider mot denna lag, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen, får en aktieägare, styrelsen, en styrelseledamot eller den verkställande direktören föra talan mot bolaget vid allmän domstol om att beslutet *skall* upphävas eller ändras. Även den som styrelsen obehörigen har vägrat att föra in som aktieägare i aktieboken har rätt att föra en sådan talan.

Om ett bolagsstämmbeslut inte har kommit till i behörig ordning eller på annat sätt strider mot denna lag, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen, får en aktieägare, styrelsen, en styrelseledamot eller den verkställande direktören föra talan mot bolaget vid allmän domstol om att beslutet *ska* upphävas eller ändras. Även den som styrelsen obehörigen har vägrat att föra in som aktieägare i aktieboken har rätt att föra en sådan talan.

Första stycket gäller inte ett bolagsstämmobeslut som strider mot 8 kap. 46 c §.

8 kap.

Jämn könsfördelning

46 c §

I styrelsen i ett aktiebolag vars aktier är upptagna till handel på en reglerad marknad i Sverige ska båda könen vara representerade enligt följande. Om bolaget har

1. högst tre av bolagsstämman valda styrelseledamöter, ska bland dessa finnas personer av båda könen,

2. fyra eller fem av bolagsstämman valda styrelseledamöter, ska bland dessa finnas minst två personer av vardera kön,

3. sex–åtta av bolagsstämman valda styrelseledamöter, ska bland dessa finnas minst tre personer av vardera kön,

4. nio av bolagsstämman valda styrelseledamöter, ska bland dessa finnas minst fyra personer av vardera kön,

5. fler än nio av bolagsstämman valda styrelseledamöter, ska bland dessa finnas minst 40 procent av vardera kön.

Första stycket gäller även i fråga om ett aktiebolag i vilket samtliga aktier ägs av staten och förvaltas av Regeringskansliet.

27 kap.

2 §

Om den som har gjort en registreringsanmälan inte har följt vad som gäller om anmälan, *skall* Bolagsverket förelägga honom eller henne att yttra sig i frågan eller vidta rättelse inom viss tid. Detsamma gäller, om verket finner att det beslut som anmäls för registrering eller en handling som bifogas anmälan

1. inte har tillkommit i behörig ordning,
2. till sitt innehåll strider mot lag eller annan författning eller mot bolagsordningen, eller
3. i något viktigare hänseende är otydligt eller vilseledande formulerat.

Om den som har gjort anmälan inte följer ett föreläggande enligt första stycket, *skall* anmälan skrivas av. En upplysning om detta *skall* tas in i föreläggandet.

Om det även sedan anmälaren har yttrat sig finns hinder för registrering som anmälaren har haft tillfälle att yttra sig över, *skall* Bolagsverket vägra registrering. Om det finns skäl för det, får dock verket ge den som har gjort anmälan tillfälle att yttra sig på nytt innan beslut fattas i ärendet.

Trots *bestämmelserna* i första–tredje styckena får ett bolagsstämmbeslut registreras, om det enligt 7 kap. 51 § första stycket inte längre är möjligt att föra talan mot beslutet.

Om den som har gjort en registreringsanmälan inte har följt vad som gäller om anmälan, *ska* Bolagsverket förelägga honom eller henne att yttra sig i frågan eller vidta rättelse inom viss tid. Detsamma gäller, om verket finner att det beslut som anmäls för registrering eller en handling som bifogas anmälan

Om den som har gjort anmälan inte följer ett föreläggande enligt första stycket, *ska* anmälan skrivas av. En upplysning om detta *ska* tas in i föreläggandet.

Om det även sedan anmälaren har yttrat sig finns hinder för registrering som anmälaren har haft tillfälle att yttra sig över, *ska* Bolagsverket vägra registrering. Om det finns skäl för det, får dock verket ge den som har gjort anmälan tillfälle att yttra sig på nytt innan beslut fattas i ärendet.

Trots första–tredje styckena får ett bolagsstämmbeslut registreras, om det enligt 7 kap. 51 § första stycket inte längre är möjligt att föra talan mot beslutet.

Första stycket 2 gäller inte ett beslut som strider mot 8 kap. 46 c §.

30 kap.

Straff och vite

Straff, vite och sanktionsavgift

Sanktionsavgift på grund av skev könsfördelning i styrelsen

4 §

Om ett aktiebolag vars aktier är upptagna till handel på en reglerad marknad i Sverige vid slutet av årsstämman inte har en jämn könsfördelning i styrelsen enligt 8 kap. 46 c §, ska bolaget betala en sanktionsavgift. Detsamma gäller i fråga om ett aktiebolag i vilket samtliga aktier ägs av staten och förvaltas av Regeringskansliet.

Bolagsverket beslutar om sanktionsavgift. Verket får avstå från att besluta om sanktionsavgift, om det framstår som uppenbart oskäligt att ta ut den.

5 §

Sanktionsavgiften ska fastställas till

– 250 000 kronor om bolaget har ett lägre börsvärde än 500 miljoner kronor,

– 500 000 kronor om bolaget har ett börsvärde mellan 500 miljoner kronor och två miljarder kronor,

– två miljoner kronor om

bolaget har ett börsvärde som är högre än två miljarder kronor men lägre än fem miljarder kronor, eller

– fem miljoner kronor om bolaget har ett börsvärde på fem miljarder kronor eller högre, eller om samtliga aktier ägs av staten och förvaltas av Regeringskansliet.

Börsvärdet ska beräknas på slutkursen för bolagets aktier den första handelsdagen efter att årsstämman har avslutats.

Avgiften tillfaller staten.

6 §

Om en sanktionsavgift inte har betalats efter betalningsuppsmaning, ska avgiften lämnas för indrivning.

Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Vid indrivning får verkställighet enligt utsökningsbalken ske.

31 kap.

2 §¹

Följande beslut av Bolagsverket får överklagas till allmän förvaltningsdomstol:

1. beslut i ärenden enligt 7 kap. 17 §, 9 kap. 9, 9 a, 25, 26 eller 27 § eller 10 kap. 22 §,

2. beslut i tillståndsärenden enligt 8 kap. 9 §, 30 § eller 37 § andra stycket, 9 kap. 15 §, 20 kap. 23 §, 23 kap. 20 eller 33 § eller 24 kap. 22 §,

¹ Senaste lydelse 2016:219.

3. beslut enligt 23 kap. 27 eller 35 § eller 24 kap. 29 § att förklara att frågan om fusion eller delning har fallit,
4. beslut att vägra utfärda ett intyg enligt 23 kap. 46 §,
5. beslut enligt 27 kap. 2 § att skriva av en anmälan om registrering eller vägra registrering i andra fall än det som anges i andra stycket,
6. beslut att avregistrera företrädare enligt 27 kap. 6 §,
7. beslut i ärenden enligt 28 kap. 5 § andra stycket,
8. beslut att förelägga eller döma ut vite enligt 30 kap. 3 §.
8. beslut att förelägga eller döma ut vite enligt 30 kap. 3 §,
9. *beslut om sanktionsavgift enligt 30 kap. 4 §.*

Ett beslut av Bolagsverket att vägra registrering av en firma enligt 27 kap. 2 § överklagas till Patent- och marknadsdomstolen.

Ett överklagande ska ges in till Bolagsverket inom två månader från dagen för beslutet.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2017.
 2. För aktiebolag som har bildats före den 1 juli 2017 tillämpas lagen första gången för det räkenskapsår som inleds närmast efter den 31 december 2018.

1.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda

Härigenom föreskrivs att det i lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda ska införas en ny paragraf, 9 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 a §

När arbetstagarrepresentanterna utses ska en jämn könsfördelning eftersträvas.

Om arbetstagarrepresentanterna ska utses av fler än en lokal arbetstagarorganisation, ska organisationerna på lämpligt sätt och i skälig omfattning samråda för att uppnå en så jämn könsfördelning som möjligt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2017.

1.3 Förslag till förordning om ändring i aktiebolagsförordningen (2005:559)

Härigenom föreskrivs att det i aktiebolagsförordningen (2005:559) ska införas två nya paragrafer, 2 kap. 14 a § och 4 kap. 4 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

14 a §

Om ett aktiebolag, vars aktier är upptagna till handel på en reglerad marknad i Sverige eller i vilket samtliga aktier ägs av staten och förvaltas av Regeringskansliet, inte uppfyller kravet på jämn könsfördelning enligt 8 kap. 46 c § aktiebolagslagen (2005:551), ska detta antecknas i aktiebolagsregistret.

4 kap.

4 a §

När Bolagsverket antecknar en ojämн könsfördelning i registret enligt 2 kap. 14 a §, ska verket underrätta bolaget om innehållet i 30 kap. 4 § aktiebolagslagen (2005:551).

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2017.

2 Allmänna utgångspunkter

Regeringen för en politik som går ut på att bekämpa hämmande könsnormer och strukturer. Kvinnor och män ska ha lika möjligheter att forma sina liv och nå befattningar som ger makt och inflytande. Så är det inte i dag. De ledande svenska företagens styrelser och ledningsgrupper har historiskt sett haft en mycket låg andel kvinnor. Det kan inte förklaras med att kvinnor saknar förutsättningar att delta i sådana sammanhang. Kvinnor har på grund av sitt kön stängts ute från det ekonomiska beslutsfattandet och en maktbas i samhället. Viktiga beslut av betydelse för t.ex. näringslivets utveckling, sysselsättningen, konsumenterna och miljön har därför i praktiken fattats av män.

Ett viktigt mål för regeringens jämställdhetspolitik är att bryta mansdominansen på de ledande positionerna i det svenska näringslivet. Det ligger dessutom i företagens intresse att ta vara på den kompetens som kvinnor har. Ett jämställt beslutsfattande ger företagen en mångfald som kan öka deras konkurrenskraft. Detta synsätt avspeglas även i Svensk kod för bolagsstyrning.

Utvecklingen går i rätt riktning. Efter bolagsstämmorna 2016 uppgår andelen kvinnor i börsbolagen bland stämموvalda styrelseledamöter till knappt 32 procent och andelen män till drygt 68 procent enligt statistik från SIS Ägarservice som tagits fram på uppdrag av Kollegiet för svensk bolagsstyrning. Det är dock fortfarande långt kvar till regeringens uppsatta mål. Det går dessutom inte att enbart se på styrelsernas sammansättning. Även jämställdhet bland andra ledande befattningshavare måste eftersträvas. Där finns det fortfarande mycket kvar att göra. Av börsbolagens verkställande direktörer kvinnor var knappt 6 procent kvinnor och drygt 94 procent män. Bland styrelseordförande i börsbolag uppgick under år 2014 andelen kvinnor till 5 procent och andelen män till 95 procent.

Frågan om könsfördelningen bland styrelseledamöterna i börsbolag har under lång tid varit i fokus. Flera regeringar har överlåtit i första hand till bolagen själva att komma till rätta med den skeva könsfördelningen. Det är dock rimligt att staten ingriper med regler, om inte bolagen redovisar tillräckliga resultat. Regeringens aktivitet har också lett till att framsteg gjorts.

För att driva på utvecklingen har regeringen angett att minst 40 procent av börsbolagens styrelseledamöter ska vara av det underrepresenterade könet. Tidsgränsen för att nå dit sattes till våren 2016, dvs. efter att det stora flertalet av bolagsstämmor i börsbolagen har hållits. Regeringen har uttalat att om målet inte nås i tid, kommer ett lagförslag läggas fram för att åstadkomma en jämn könsfördelning. Denna promemoria innehåller sådana lagförslag och avser att ge underlag för utformning av ett förslag till riksdagen.

På uppdrag av Justitiedepartementet lade en utredare år 2006, i promemorian Könsfördelningen i bolagsstyrelser (Ds 2006:11), fram ett förslag till lagstiftning ("2006 års förslag" eller "2006 års utredning"). Med målet att minst 40 procent av respektive kön ska vara representerat i en styrelse innebär förslaget i korthet att det i aktiebolagslagen ska slås fast att styrelsen i ett aktiemarknadsbolag ska vara sammansatt så, att båda könen var representerade på ett i lagen närmare angivet sätt, beroende på styrelsens storlek. Lokala arbetstagarorganisationer ska enligt förslaget samråda om könsfördelningen bland arbetstagarrepresentanter men representanterna omfattas i övrigt inte.

Utredaren föreslog att reglerna skulle tillämpas också i statligt ägda aktiebolag medan kommunalt ägda bolag inte skulle omfattas av regleringen.

Förslaget innebär vidare att ett bolag som inte uppfyller könsfördelningskravet skulle vara tvunget att betala en särskild avgift.

Förslaget remissbehandlades men genomfördes inte.

Förevarande promemoria utgår från 2006 års förslag. Den uppdaterar och kompletterar på några punkter förslaget. I några avseenden har andra överväganden gjorts. En strävan i promemorian är att ge underlag för ett så enkelt lagförslag som möjligt.

3 Den internationella utvecklingen

Vid tidpunkten för utarbetandet av 2006 års förslag var frågan om lagstadgad könskvotering i bolagsstyrelser i de flesta länder ännu i sin linda. Det enda land med sådan lagstiftning som nämns i utredningen är Norge.

Regleringen i *Norge*, som genomfördes genom ändringar i den norska aktiebolagslagstiftningen år 2006, innebär i korthet att i styrelsen i ett allmennaksjeselskap (motsvarande i Sverige närmast bolagskategorin publikt aktiebolag) ska ett minimumantal av vardera könet vara representerat. Om styrelsen har två eller tre ledamöter ska båda könen vara representerade, om styrelsen har fyra eller fem ledamöter ska vardera könet vara representerat med minst två ledamöter osv. Om styrelsen har fler än nio medlemmar ska vardera könet vara representerat med minst 40 procent. Lagen innehåller inte några särskilda sanktionsregler utan brister i könsfördelningen behandlas på samma sätt som andra brister i styrelsesammansättningen, vilket ytterst kan leda till tvångslikvidation av bolaget.

Under de tio år som gått sedan 2006 års utredning presenterades har den internationella bilden ändrats markant. Flera europeiska länder har infört regler som syftar till att åstadkomma en jämnare könsfördelning i bolagsstyrelser. Det gäller bl.a. Frankrike, Nederländerna och Tyskland.

I *Frankrike* beslutades år 2011 en lag avseende könsfördelningen i styrelsen för bl.a. börsbolag. Senast år 2017 ska vardera kön utgöra minst 40 procent av styrelseledamöterna. Utnämningar av styrelseledamöter i strid med lagens krav är ogiltiga.

I *Nederländerna* gäller sedan ett par år tillbaka att stora bolag som inte har minst 30 procent kvinnor i styrelsen i årsredovisningen måste förklara varför de inte nått upp till denna andel, vilka åtgärder de vidtagit samt vad de avser att göra för att åstadkomma en jämnare könsfördelning.

Tyskland beslutade våren 2015 om en lag om jämn könsfördelning i de största bolagen. Från och med 2016 ska minst 30 procent av ledamöterna i de största börsbolagens s.k. övervakande styrelser (Aufsichtsräte) vara kvinnor.

Till bilden hör också att *EU-kommissionen* har lagt fram ett förslag till direktiv på området. I direktivförslaget, som föreskriver en minimiharmonisering, finns bestämmelser av aktiebolagsrättslig karaktär om hur styrelseledamöter i börsbolag ska utses. Förslaget innebär i sak följande.

I bolag där färre än 40 procent av styrelseledamöterna tillhör det underrepresenterade könet ska styrelseledamöter utses efter en jämförelse av de sökandes meriter. Jämförelsen ska ske med hjälp av i förväg fastställda, klara och tydliga samt neutralt utformade och otvetydiga kriterier i syfte att minst 40 procent av styrelsens ledamöter senast den 1 januari 2020 ska utgöras av det underrepresenterade könet. Vid lika meriter när det gäller lämplighet, kompetens och yrkeserfarenhet ska företräde ges till sökande av det underrepresenterade könet. Undantag får göras om en objektiv bedömning av samtliga sökandes meriter ger vid handen att företräde ska ges till en sökande av motsatt kön.

Bolaget ska på en avvisad sökandes begäran redogöra för de kriterier som har använts vid urvalet, den objektiva jämförelsen mellan dessa kriterier och, i förekommande fall, vilka omständigheter som gett utslag för en sökande av motsatt kön. Om en sökande av det underrepresenterade könet som inte har fått uppdraget gör troligt att han eller hon var lika meriterad som den sökande av motsatt kön som utsetts, måste bolaget visa att det inte har brutit mot reglerna.

Direktivet föreslås inte omfatta bolag som har färre än 250 anställda och vars årsomsättning understiger 50 miljoner euro eller balansomslutning understiger 43 miljoner euro. Varje medlemsstat har därutöver möjlighet att undanta sådana bolag i vilka mindre än tio procent av personalstyrkan tillhör det underrepresenterade könet.

Bolaget ska sätta upp ett individuellt mål för en jämn könsfördelning bland s.k. verkställande ledamöter. Bolaget ska till en behörig myndighet årligen rapportera om könsfördelningen i styrelsen och om vilka åtgärder som har vidtagits för att nå det procentuella målet. Informationen ska även publiceras på bolagets

webbplats. Om bolaget inte når upp till det procentuella målet ska det förklara varför så är fallet och beskriva de åtgärder som kommer att vidtas.

Medlemsstaterna ska införa sanktioner för överträdelser av de bestämmelser som antagits i enlighet med direktivet. Sanktionerna ska vara effektiva, proportionella och avskräckande och kan vara t.ex. avgifter.

Medlemsstater som redan vidtagit åtgärder för en jämnare könsfördelning får enligt förslaget skjuta på genomförandet av direktivet. En förutsättning är att det procentuella målet kommer att uppnås i tid. I de kompromissförslag som lagts fram av ordförandeskapet har möjligheterna till undantag utökats.

Regeringen har föreslagit att Sverige ska stödja direktivet men har inte fått riksdagens stöd. Riksdagen anser att förslaget strider mot subsidiaritetsprincipen. Sverige har därför i förhandlingarna intagit ståndpunkten att direktivet inte bör antas, eftersom ett fortsatt arbete på nationell nivå är mer effektivt och mindre ingripande.

Förhandlingarna om förslaget pågår alltjämt i rådet. För närvarande finns en s.k. blockerande minoritet mot det.

4 Gällande rätt

I alla aktiebolag ska finnas en styrelse som ansvarar för bolagets organisation och förvaltning.

Styrelsen ska enligt 8 kap. 8 § aktiebolagslagen (2005:551) utses av bolagsstämman. I bolagsordningen får det bestämmas att en eller flera styrelseledamöter ska utses på annat sätt. I ett publikt aktiebolag ska enligt 8 kap. 47 § aktiebolagslagen emellertid mer än hälften av samtliga styrelseledamöter alltid utses av bolagsstämman.

Det är bolaget självt som, genom bolagsordningen, bestämmer hur många ledamöter som styrelsen ska ha. I bolagsordningen kan anges antingen ett visst antal styrelseledamöter (t.ex. tre ledamöter) eller maximiantal och minimiantal (t.ex. högst fem och lägst tre ledamöter). I det senare fallet får bolagsstämman, eller den som i övrigt har rätt att utse styrelseledamöter, bestämma antalet styrelseledamöter inom den givna ramen. Styrelsen i ett publikt aktiebolag ska enligt 8 kap. 46 § aktiebolagslagen alltid ha minst tre ledamöter.

Om det i bolaget ska finnas styrelsesuppleanter ska detta framgå av bolagsordningen.

Lagen ställer inte några krav på att valet av styrelseledamöter förbereds på visst sätt, t.ex. genom en valberedning. Svensk kod för bolagsstyrning, som är utfärdad av Kollegiet för svensk bolagsstyrning och som ska tillämpas av alla aktiemarknadsbolag (dvs. bolag vars aktier är upptagna till handel på en reglerad marknad), föreskriver emellertid att tillsättningen av styrelse ska beredas genom en av ägarna styrd, strukturerad och bekantgjord process, som skapar förutsättningar för väl underbyggda beslut. Enligt koden ska bolaget ha en valberedning som ska lämna förslag på ordförande och övriga styrelseledamöter. Valberedningen ska utses av bolagsstämman eller på sätt som anges av bolagsstämman.

Lagen ställer inte några krav på att styrelsen ska ha en viss sammansättning med avseende på exempelvis kön. Enligt Svensk kod för bolagsstyrning ska styrelsen ha en med hänsyn till bolagets verksamhet, utvecklingskedde och förhållanden i övrigt ändamålsenlig sammansättning, präglad av mångsidighet och bredd avseende de bolagsstämmovalda ledamöternas kompetens, erfarenhet och bakgrund. Koden föreskriver också att en jämn könsfördelning ska eftersträvas. Vidare ska valberedningen särskilt motivera sitt förslag till styrelsesammansättning mot bakgrund av kravet att en jämn könsfördelning ska eftersträvas.

En styrelseledamots uppdrag gäller enligt 8 kap. 13 § aktiebolagslagen till slutet av den första årsstämma som hålls efter det år då styrelseledamoten utsågs. I bolagsordningen kan det bestämmas en längre mandattid, dock längst fyra år.

Lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda ger kollektivavtalsbärande fackliga organisationer rätt att utse ledamöter att representera de anställda i företagsstyrelsen i företag av viss storlek. Lagen omfattar bl.a. aktiebolag.

Rätten till styrelserepresentation är beroende av antalet anställda i företaget. I ett företag som under det senast förflutna räkenskapsåret har sysselsatt i genomsnitt minst 25 arbetstagare i Sverige har de anställda rätt till två ledamöter i styrelsen (arbetstagarledamöter) och en suppleant för varje sådan ledamot. Bedriver företaget verksamhet inom skilda branscher och har det under det senast förflutna räkenskapsåret i Sverige sysselsatt i genomsnitt minst 1 000 arbetstagare, har de anställda rätt till tre ledamöter i styrelsen och en suppleant för varje sådan ledamot. De anställdas rätt till styrelserepresentation får inte leda till att antalet arbetstagarledamöter överstiger antalet övriga styrelseledamöter.

Enligt 8 kap. 43 § aktiebolagslagen ska ett aktiebolag för registrering i aktiebolagsregistret anmäla bl.a. vem som har utsetts till styrelseledamot. Anmälan ska ske första gången när bolaget anmäls för registrering och därefter genast när ett förhållande som har anmälts eller ska anmälas för registrering har ändrats. Ändringar i styrelsens sammansättning har verkan först från den tidpunkt då anmälan kom in till Bolagsverket (eller från den senare tidpunkt som anges i det beslut som anmälan grundar sig på), 8 kap. 13 § aktiebolagslagen.

5 Vilka bolag bör omfattas av regeln om jämn könsfördelning?

Förslag: En lagregel om minst 40 procents representation av vardera kön i styrelsen ska gälla för bolag vars aktier är upptagna till handel på en reglerad marknad (aktiemarknadsbolag). Den ska även gälla för bolag i vilka staten äger samtliga aktier.

Bedömning: Det bör utredas om motsvarande lagregel om ska införas för kommunala bolag. För europabolag bör inte någon sådan regel införas.

5.1 Börsbolag?

När det gäller frågan om vilka bolag som bör omfattas av ett lagstadgat könsfördelningskrav finns ett par olika alternativ. Först och främst är börsbolagen av intresse. Termen börsbolag är inte definierad i lag och kan avse antingen bolag vilkas aktier är upptagna till handel på en reglerad marknad eller bolag vilkas aktier över huvud taget är föremål för handel på aktiemarknaden, oberoende av om handeln sker på en reglerad marknad, en handelsplattform eller på något annat sätt.

I Sverige finns i dag två reglerade marknader för handel med aktier. Den ena drivs av NASDAQ OMX Stockholm AB under namnet Nasdaq Stockholm. Där fanns i juni 2016 ca 270 svenska bolags aktier upptagna till handel. Den andra drivs av Nordic Growth Market NGM AB under namnet NGM Equity. Där fanns vid samma tidpunkt ett tiotal svenska bolags aktier upptagna till handel. Bolag, vilkas aktier är upptagna till handel på en reglerad marknad, brukar kallas för aktiemarknadsbolag.

Det finns också tre s.k. handelsplattformar för handel i aktier. Det är Nasdaq First North, NGM Equity och AktieTorget. De bolag vilkas aktier är noterade på dessa handelsplatser är typiskt sett mindre än aktiemarknadsbolagen och har typiskt sett också en mer koncentrerad ägarstruktur.

Flera skäl talar för att, i vart fall i ett första skede, begränsa ett lagstadgat könsfördelningskrav till aktiemarknadsbolag, dvs. bolag vilkas aktier är upptagna till handel på en reglerad marknad. För det första är det könsfördelningen i dessa, typiskt sett stora bolag med många aktieägare, som har stått i centrum för den allmänna debatten. Det är också i första hand i dessa bolag som medborgarna genom framför allt pensionssystemet i stor utsträckning indirekt äger aktier och därmed kan sägas ha särskilt starka skäl att ställa krav på en könsmässigt jämnare styrelsesammansättning. Det är vidare just dessa bolag som omfattas av könsfördelningssträvandena i bolagsstyrningskoden. Även EU-kommissionen har valt en sådan avgränsning i sitt direktivförslag.

Det kan i sammanhanget noteras att 2006 års förslag tog sikte på bolag på vad som då kallades börser och auktoriserade marknadsplatser. Begreppet reglerad marknad existerade då ännu inte och begreppet auktoriserad marknadsplats är i dag utmönstrat. Med dagens nomenklatur kan förslaget sägas ha avsett just aktiemarknadsbolag.

EU-kommissionens förslag till direktiv gäller inte aktiemarknadsbolag med färre än 250 anställda. Förslaget tillåter dessutom att bolag där könsfördelningen bland de anställda är mycket ojämn undantas. Det finns inte skäl att här göra motsvarande undantag. Samma regler bör gälla för alla bolag som tillhör bolagskategorin.

Mot bakgrund av vad som nu har sagts bör ett lagfäst könsfördelningskrav ta sikte på styrelsesammansättningen i aktiemarknadsbolag. Reglerna bör införas i aktiebolagslagen.

Förslagen i promemorian avser endast svenska aktiebolag, dvs. aktiebolag som har sitt säte i Sverige. Utländska aktiebolag som har sina aktier upptagna till handel på en reglerad marknad i Sverige omfattas med andra ord inte.

5.2 Statligt ägda bolag?

Staten är en betydande företagsägare. I den statliga bolagsportföljen finns ett femtiotal helägda eller delägda företag, varav två är börsnoterade. De allra flesta av dessa företag drivs som svenska aktiebolag. Regeringen eftersträvar en jämn könsfördelning i dessa bolags styrelser (*Statens ägarpolicy och riktlinjer för företag med statligt ägande, 2015*).

Det har i diskussionen om könsfördelningen i bolagsstyrelser framförts att ett lagstadgat könsfördelningskrav borde omfatta även statligt ägda bolag. Till den slutsatsen kom också 2006 års utredning.

Staten har som ägare till bolagen möjlighet att se till att könsfördelningsmålet uppfylls. Så har också skett. I de statligt helägda bolagen är i dag 49 procent av styrelseledamöterna kvinnor och 51 procent män. Av styrelseordförandena är 46 procent kvinnor och 54 procent män. Några enskilda bolag uppfyller inte det föreslagna kravet på jämn könsfördelning. Det förekommer att kvinnor såväl som män är underrepresenterade.

Mot denna bakgrund finns det i och för sig inget påtagligt behov av att låta statliga bolag omfattas av lagregeln. Många statliga bolag är i väsentliga avseenden olika aktiemarknadsbolagen. Det har dock ett starkt signalvärde att de statliga bolagen omfattas av lika stränga regler som aktiemarknadsbolagen. Det bör inte råda något tvivel om att staten som ägare till bolag har minst lika höga ambitioner som aktiemarknadsbolagen i fråga om jämställdhet i styrelserna. En särskild regel som tar sikte på helägda statliga aktiebolag som förvaltas av Regeringskansliet bör därför införas. Andra statliga bolag, framför allt dotterbolag och bolag med anknytning till universitet och högskolor, bör inte omfattas av regleringen.

5.3 Kommunalt ägda bolag?

De allra flesta kommuner bedriver delar av sin verksamhet i kommunägda företag, oftast som helägda aktiebolag. Merparten av dessa företag återfinns inom fastighetsbranschen och försörjningsbranscherna (el-, gas-, värme- och vattenförsörjning).

Kommuner och landsting får efter beslut av fullmäktige lämna över vården av en kommunal angelägenhet, för vars handhavande

någon särskild ordning inte har föreskrivits, till ett aktiebolag, ett handelsbolag, en ekonomisk förening, en ideell förening, en stiftelse eller en enskild individ. Begränsningar finns dock i rätten att överlämna vården av en angelägenhet som innefattar myndighetsutövning.

Även om kommunallagen (1991:900) och annan offentligrättslig lag i princip inte gäller för kommunala bolag eller andra privaträttsliga organ finns det regler i kommunallagen som ålägger kommunerna att utöva inflytande över bolagsverksamheten. För en kommun som har lämnat över vården av en kommunal angelägenhet till ett aktiebolag där kommunen innehar samtliga aktier, ska nämligen fullmäktige

1. fastställa det kommunala ändamålet med verksamheten,
2. utse samtliga styrelseledamöter, samt
3. se till att fullmäktige får ta ställning innan sådana beslut i verksamheten fattas, som är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt.

Styrelseledamöter i kommunala aktiebolag är inte förtroendevalda i kommunallagens mening. De omfattas av reglerna om styrelser i aktiebolagslagen, men kommunfullmäktige fungerar som en valkorporation och utser styrelsen. Kommunala bolag har i mycket stor utsträckning styrelseledamöter tillsatta i första hand på grund av deras partipolitiska tillhörighet.

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) publicerade år 2006 en skrift om bolagsstyrning (*SKL, Principer för styrning av kommun- och landstingsägda bolag: erfarenheter och idéer*). Skriften är inte avsedd att vara styrande, utan ska fungera som underlag för lokala bedömningar. I skriften görs, vad gäller tillsättande av styrelse, en hänvisning till att detta enligt kommunallagen är fullmäktiges uppgift. Därefter anges att styrelsen i övrigt ska ha en med hänsyn till bolagets verksamhet, utvecklingsskede och förhållandena i övrigt ändamålsenlig sammansättning, präglad av mångsidighet och bredd avseende ledamöternas kompetens, erfarenhet och bakgrund i övrigt. En jämn könsfördelning i styrelsen ska eftersträvas.

Frågan om ett lagstadgat könsfördelningskrav borde införas även för kommunalt ägda bolag är omdebatterad. Dessa bolag förvaltar viktiga angelägenheter för kommunens invånare och utfallet av verksamheten kan ha stor ekonomisk betydelse för kommunen.

Det är viktigt att bolagstyrningen i kommunala bolag är god. En viktig faktor är därvid styrelsens sammansättning.

I 2006 års utredning konstateras att 20 procent av ledamöterna i kommunala bolag var kvinnor och 80 procent var män år 2003. År 2011 uppgick andelen kvinnor till 26 procent och andelen män till 74 procent.

Könsfördelning i de kommunala bolagens styrelser har alltså under en längre tid varit skev. Det talar för att det, liksom för aktiemarknadsbolag och statliga bolag, bör införas regler om könsfördelningen för att åstadkomma en nödvändig förändring. När en sådan reglering övervägs uppkommer ett antal frågor om bolagens del i den kommunala organisationen och demokratin i stort.

I praktiken väljs styrelseledamöterna i kommunala bolag enligt samma princip som ledamöterna i de kommunala nämnderna, dvs. genom de politiska parternas nomineringsarbete. Hur många representanter som ett parti får står i proportion till partiets storlek. De kommunala bolagen är alltså en del av hur den politiska representationen genomförs i den kommunala verksamheten. En reglering av könsfördelningen i kommunala bolags styrelser får därför konsekvenser för hur den kommunala verksamheten i övrigt bedrivs.

Det väcker frågan om huruvida könsfördelningen i kommunala bolag bör ses endast i ett bolagsstyrningsperspektiv eller även mot bakgrund av vilka krav på jämställdhet som ställs på kommunal verksamhet i stort. En följd av detta är att det bör övervägas om en reglering bör ske i kommunallagen och inte i aktiebolagslagen, för att frågan ska belysas och regleras utifrån kommunernas förutsättningar.

I ett nyligen lämnat betänkande behandlas frågor om politisk representation i kommunala bolag (*En kommunallag för framtiden, SOU 2015:24 s. 346 f.*) Det föreslås i betänkandet att möjligheten att tillsätta ledamöter på annan än partipolitisk grund ska utvidgas. En majoritet av bolagens styrelse ska enligt förslaget dock fortfarande utses bland kommunfullmäktiges ledamöter. Det är önskvärt att ett förslag avseende könsfördelningen i bolagsstyrelser kan samordnas med dessa förslag. Det kan nämnas att även Demokratiutredningens betänkande (SOU 2016:5) kan vara intresse i sammanhanget.

Ett lagförslag om könsfördelningen i bolagsstyrelser förutsätter således ytterligare överväganden rörande hur den kommunala verk-

samheten bedrivs. Eftersom det finns starka skäl som talar för en lagreglering bör frågan om könsfördelningen i kommunala bolags styrelser bli föremål för en särskild utredning.

5.4 Europabolag?

Genom EU-förordningen om europabolag (EG/2157/2001) är det sedan år 2006 möjligt att bilda s.k. europabolag. Den associationsrättsliga regleringen rörande ett europabolag bildat i Sverige utgörs av EU-förordningen, aktiebolagslagen och lagen (2004:575) om europabolag.

Intresset för att bilda europabolag i Sverige har hittills varit mycket svagt. Det finns endast ett tiotal europabolag registrerade i Sverige. Inget av dessa bolags aktier är föremål för handel på aktie marknaden. Det saknas därför anledning att i nuläget komplettera en lagstiftning om könsfördelning i styrelserna för börsbolag med motsvarande regler för europabolag.

6 Vilka styrelseledamöter bör omfattas av regeln om könsfördelning?

Förslag: Styrelseledamöter som väljs av bolagsstämman ska ingå vid beräkningen av om könsfördelningen i en styrelse är jämn i lagens mening.

Arbetstagarorganisationer ska eftersträva en jämn könsfördelning bland arbetstagarrepresentanterna. Detta ska gälla generellt när arbetstagarrepresentanter utses, alltså inte enbart i fråga om representanter till de bolag som ska tillämpa lagkravet om jämn könsfördelning.

Bedömning: Arbetstagarledamöter och andra styrelseledamöter som inte utses av bolagsstämman bör inte omfattas av lagkravet på en jämn könsfördelning. Detsamma gäller styrelsesuppleanter.

6.1 Styrelseledamöter utsedda av bolagsstämman och på annat sätt?

Aktiebolagslagens huvudregel är att styrelsen väljs av bolagsstämman. Med något enstaka undantag nomineras de stämموvalda styrelseledamöterna i dessa bolag, i enlighet med vad som föreskrivs i Svensk kod för bolagsstyrning, av en valberedning. Det står visserligen varje aktieägare fritt att vid bolagsstämman föreslå styrelseledamöter men i praktiken väljs endast ledamöter föreslagna av valberedningen.

Det är en självklarhet att ett könsfördelningskrav ska omfatta styrelseledamöter som väljs av bolagsstämman. Det finns inte skäl

att, som i förslaget till EU-direktiv, göra skillnad på styrelseledamöter som är anställda i bolaget, exempelvis den verkställande direktören, och de som inte är det.

Lagen tillåter att det i bolagsordningen föreskrivs att styrelseledamöter – i publika aktiebolag mindre än hälften av ledamöterna – ska utses på annat sätt än av bolagsstämman. Ska ett krav på jämn könsfördelning omfatta även sådana ledamöter? Vid besvarande av den frågan bör för det första beaktas att det är synnerligen ovanligt att det i aktiemarknadsbolag förekommer bolagsordningsbestämmelser om utseende av styrelseledamöter på annat sätt än av bolagsstämman. Vidare kan konstateras att i den mån det gör det, så handlar det som regel om att garantera exempelvis en större leverantör, kreditgivare eller någon annan intressent med en särskild relation till bolaget en styrelseplats.

Att låta även ledamöter utsedda av annan än stämman enligt bestämmelse i bolagsordningen ingå i underlaget vid beräkning av könsfördelningen skulle kräva att valberedningen och sedermera bolagsstämman inför styrelsevalet har tillgång till information om i vart fall kön på den eller de ledamöter som kommer att utses på annat sätt. Redan dessa samordningsproblem, men också det faktum att företeelsen är helt marginell, motiverar att inte komplicera lagstiftningen med bestämmelser om att i könsfördelningskravet inkludera styrelseledamöter utsedda på annat sätt än genom val av bolagsstämman.

6.2 Arbetstagarrepresentanter?

Lagen om styrelserepresentation för de privatanställda ger kollektivavtalsbärande fackliga organisationer rätt att utse ledamöter att representera de anställda i företagsstyrelsen i företag av viss storlek. Lagen omfattar aktiebolag, banker, hypoteksinstitut, försäkringsbolag, ekonomiska föreningar och vissa europakooperativ.

Rätten till styrelserepresentation är begränsad till företag av viss storlek. I ett företag som under det senast förflutna räkenskapsåret har sysselsatt i genomsnitt minst 25 arbetstagare i Sverige har de anställda rätt till två ledamöter i styrelsen (arbetstagarledamöter) och en suppleant för varje sådan ledamot. Bedriver företaget verksamhet inom skilda branscher och har det under det senast för-

flutna räkenskapsåret i Sverige sysselsatt i genomsnitt minst 1 000 arbetstagare, har de anställda rätt till tre ledamöter i styrelsen och en suppleant för varje sådan ledamot. De anställdas rätt till styrelse-representation får inte leda till att antalet arbetstagarledamöter överstiger antalet övriga styrelseledamöter.

Arbetstagarrepresentanterna utses av de lokala arbetstagarorganisationer som är bundna av kollektivavtal i förhållande till företaget eller, i moderföretag, av de lokala arbetstagarorganisationer som är bundna av kollektivavtal i förhållande till ett företag inom koncernen. De berörda arbetstagarorganisationerna kan enas om hur arbetstagarrepresentanterna ska utses. Under åren har en praxis utvecklats som innebär att LO-klubbarna och PTK-klubbarna utser varsin ordinarie ledamot och suppleant.

Om det inte finns någon överenskommelse, gäller att den organisation som representerar mer än fyra femtedelar av de kollektivavtalsbundna arbetstagarna vid företaget eller koncernen ska utse samtliga arbetstagarrepresentanter. Finns det därutöver en organisation som företräder minst en tjugondel av de kollektivavtalsbundna arbetstagarna, får dock denna organisation utse en av suppleanterna.

Om ingen organisation företräder mer än fyra femtedelar av de kollektivavtalsbundna arbetstagarna vid företaget eller koncernen, får de två största lokala arbetstagarorganisationerna utse vardera en ledamot och en suppleant. Ska tre representanter utses i en sådan situation, utser den större av organisationerna två ledamöter och två suppleanter. Det är också den lokala arbetstagarorganisation som företräder det största antalet kollektivavtalsbundna arbetstagare vid företaget eller koncernen som har rätt att utse arbetstagarrepresentant och suppleant när övriga styrelseledamöters antal får till följd att endast en arbetstagarrepresentant ska utses.

LO- och PTK-klubbarna väljer var för sig sina representanter. I de flesta företag har man hittat former för hur styrelserepresentanterna ska utses. Så länge klubbarna är överens har man frihet att utforma reglerna på det sätt som passar dem bäst. Procedurerna skiljer sig något åt beroende på företagets eller koncernens storlek.

Av lagen framgår att arbetstagarrepresentanterna bör utses bland de anställda vid företaget eller, i fråga om moderföretag, inom koncernen. Det innebär att en lokal arbetstagarorganisation i undantagsfall kan utse exempelvis en lokal ombudsman i stället för

att anlita någon från personkretsen i företaget, såsom när andra lämpliga kandidater ännu inte har fått tillräcklig utbildning.

Arbetstagarorganisationernas utseende av arbetstagarrepresentanter och bolagsstämmans utseende av styrelseledamöter är två separata processer som bl.a. har sin egen tidsplan, beredningsgång och form för själva utseendet. Det gör det mycket svårt av rena samordningsskäl att låta arbetstagarrepresentanterna inräknas i det totala antal styrelseledamöter på vilket könsfördelningskravet i aktiebolagslagen ska tillämpas. Eftersom praktiska förutsättningar saknas, bör en sådan ordning inte införas. Den bedömningen gjorde också 2006 års utredning.

Skälen för en jämnare könsfördelning gör sig emellertid gällande även i fråga om de lokala arbetstagarorganisationernas utseende av arbetstagarrepresentanter. Det är viktigt att jämställdhetssträvandena inte begränsas till arbetet med bolagsstämmans utseende av ledamöter.

Ett sätt att inskräpa vikten av att hänsyn tas till könsfördelningen även bland arbetstagarrepresentanterna är att i lag ålägga de lokala arbetstagarorganisationerna som får utse arbetstagarrepresentanter en skyldighet att eftersträva en jämn könsfördelning och att ålägga organisationerna att samråda för att uppnå en så jämn könsfördelning som möjligt bland arbetstagarrepresentanterna. I 2006 års utredning föreslogs ett sådant krav på samråd, som var begränsat till sådana börsbolag som omfattades av förslaget.

Tanken bakom ett krav på att eftersträva en jämn könsfördelning och på en regel om samråd är god. Det finns ett värde i att ställa ett krav på aktivitet hos de lokala arbetstagarorganisationerna för att nå en jämn könsfördelning bland arbetstagarrepresentanterna. Det är också viktigt att inskräpa vikten av att organisationerna samarbetar långsiktigt i frågan om könsfördelningen bland arbetstagarledamöterna. Ett lagkrav på att eftersträva en jämn könsfördelning och på samråd bör därför införas. Visserligen kan sägas att ett sådant krav på samråd riskerar att präglas av viss otydlighet om hur långt skyldigheten att samråda sträcker sig. Hur långt organisationerna behöver gå i ett samråd får bedömas med hänsyn till de praktiska förutsättningarna.

Som nämnts gäller rätten till styrelsrepresentation i företag av viss storlek och avser vissa vanliga associationsformer. De skäl som finns för att begränsa regeln om könsfördelning till aktiemarknads-

bolag och helägda statliga bolag gör sig inte gällande i fråga om arbetstagarrepresentanter. Tvärtom finns goda skäl för att skyldigheten att verka för en jämn könsfördelning bland arbetstagarrepresentanter bör gälla generellt inom lagens tillämpningsområde.

Kravet på samråd bör inte kopplas till någon sanktion. Det får ytterst ankomma på arbetstagarorganisationerna att gentemot sina medlemmar svara för att lämpliga åtgärder har vidtagits och att frågan om könsfördelningen har behandlats seriöst.

6.3 Styrelsesuppleanter?

Aktiebolagslagen tillåter att bolagsstämman, om det i bolagsordningen har tagits in bestämmelser om det, väljer en eller fler styrelsesuppleanter. Ska könsfördelningskravet omfatta även dessa? Enligt Svensk kod för bolagsstyrning bör suppleanter i styrelsen inte utses. Det finns därför suppleanter endast i ett fåtal börsbolagsstyrelser (en suppleant per styrelse). Redan det är skäl nog att lämna suppleanter som väljs av bolagsstämman utanför det lagstadgade könsfördelningskravet.

7 Hur ska regeln om en jämn könsfördelning sanktioneras?

Förslag: Bolagsverket ska ålägga ett aktiemarknadsbolag eller ett statligt bolag som vid årsstämmans slut inte har en jämn könsfördelning i styrelsen enligt det som närmare anges i lagen att betala en sanktionsavgift. Sanktionsavgiftens belopp, som anges i lag, ska bero på bolagets storlek, men vara lägst 250 000 kronor och högst fem miljoner kronor. För statliga bolag ska avgiften uppgå till fem miljoner kronor. Ett bolag som inte heller följande räkenskapsår uppfyller kravet kan åläggas ny sanktionsavgift.

7.1 Behovet av sanktioner

Det kan antas att ett behov av att ålägga bolag som inte följer lagregeln om könsfördelning i styrelsen sanktioner i praktiken sällan uppkommer. Reglerna gäller aktiemarknadsbolag och statliga bolag och det saknas skäl att tro annat än att dessa, sett som en grupp, följer lagens krav på en jämn könsfördelning. Det gäller särskilt som lagens krav på könsfördelningen bland styrelseledamöter går väl ihop med de strävanden för en ökad jämställdhet som görs i Svensk kod för bolagsstyrning.

Det är inte desto mindre viktigt att lagens krav på könsfördelning är sanktionerat. Syftet med införandet av lagreglerna är att åstadkomma en förändring bland börsbolagen. Ett sanktionshot förstärker den effekten och ett bolag riskerar också negativ publicitet av att figurera i ett sådant sammanhang.

Kravet på en jämn könsfördelning bör alltså vara effektivt sanktionerat. Det följer för övrigt också av det föreslagna EU-direktivet.

7.2 Bör sanktioner föreskrivas i lagen eller kan börserna hantera eventuella överträdelser?

Om lagens krav på en jämn könsfördelning ska vara sanktionerat ligger det nära till hands att i aktiebolagslagen ange följderna av att kravet på en jämn könsfördelning inte uppfylls. I fråga om aktiemarknadsbolag bör emellertid övervägas om börsernas sanktions-system ska hantera överträdelser.

Förutsättningarna för en börs verksamhet är noggrant reglerade, framför allt i lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden. Här kan nämnas att en börs ska ha tydliga och öppet redovisade regler för upptagande av finansiella instrument till handel på en reglerad marknad (15 kap. 1 § nämnda lag).

En börs ska ha en disciplinnämnd med uppgift att handlägga bl.a. ärenden om överträdelser av de regler som gäller vid en reglerad marknad som drivs av börserna. Disciplinnämnden är fristående från börserna och ordföranden och vice ordföranden ska vara lagfarna domare (13 kap. 14 och 15 §§ samma lag).

Enligt regelverket som NASDAQ OMX Stockholm AB har antagit ska ett bolag som åsidosätter aktiebolagslagen betala ett vite om högst 15 gånger den årsavgift som bolaget betalar till börserna. I mindre allvarliga eller ursäktliga fall kan en varning meddelas. Vid allvarliga fall får beslutas om avnotering.

Sammantaget får dessa regler i och för sig sägas ge möjligheter till effektiva sanktioner. De ger också möjlighet till en nyanserad bedömning efter hur allvarligt ett åsidosättande är. Det finns emellertid ett värde i att det redan i lagen anges vilka sanktioner som ett bolag riskerar. Härigenom uppnås en större tydlighet och förutsebarhet. Särskilt med tanke på att lagreglerna syftar till att uppnå en snabb efterlevnad är det en fördel. Eftersom det handlar om att tillvarata ett viktigt samhällsintresse är det också naturligt att riksdagen tar ställning till sanktionernas karaktär och stränghet.

En särskild fråga är hur en sanktion enligt aktiebolagslagen förhåller sig till det ovan nämnda sanktionssystem som enligt lagen om värdepappersmarknaden finns för aktiemarknadsbolag. Det är en fråga som det får antas att börserna hanterar.

De sanktioner som införs kan närmast beskrivas som en temporär åtgärd för att nå en jämn könsfördelning i bolagsstyrelserna. Det kan förutses att behovet av sådana regler minskar i takt med att

en jämn könsfördelning blir den naturliga utgångspunkten för valberedningarnas arbete. Det kan därför finnas skäl att i framtiden ompröva frågan om hur sanktionerna bör utformas.

7.3 I vilka situationer bör sanktioner komma i fråga?

En styrelse kan få en sammansättning som står i strid med lagens krav i flera situationer. Det som ligger närmast till hands är att en ny styrelse väljs som inte uppfyller kravet på en jämn könsfördelning. Det kan också vara så att ledamöterna i en styrelse med ojämn könsfördelning väljs om. Eftersom syftet med lagregeln är att få bolagen att ändra en styrelsesammansättning som står i strid med lagens krav bör båda dessa situationer leda till sanktioner.

En fråga är hur man bör se på situationer där lagens krav inte uppfylls till följd av förtida avgångar. Detta kan inträffa t.ex. om en styrelseledamot avgår, avlider, entledigas eller försätts i konkurs under mandattiden. Om sanktioner ska utgå i sådana situationer behöver bolaget hålla en extra bolagsstämma för val av ny styrelseledamot, alternativt ha suppleanter för styrelsens ledamöter.

En lösning som förutsätter att en ny styrelseledamot genast utses eller inträder framstår inte som konsekvent i förhållande till hur förtida avgångar i övrigt hanteras i aktiebolagslagen. Valet av en sådan ledamot kan nämligen anstå till nästa årsstämma under förutsättning att styrelsen alltjämt är beslutför (8 kap. 15 §).

Det går normalt inte att på förhand bedöma vilken ledamot som kan komma att avgå i förtid. Bland annat detta talar för att det är mindre ändamålsenligt att reglera frågan, givet också kostnaderna för att arrangera en bolagsstämma i ett aktiemarknadsbolag.

Det bör inte heller krävas att ett bolag håller sig med suppleanter så att eventuella avgångar kan pareras. Som framgår av den tidigare redogörelsen är användandet av suppleanter inte rekommenderat i Svensk kod för bolagsstyrning. Att i strid med koden forcera fram en sådan lösning vore olyckligt.

Sammantaget talar övervägande skäl för att förändringar i styrelsens sammansättning under pågående mandatperiod inte bör leda till sanktioner. Däremot bör det i sådana situationer åligga bolaget att inom viss tid anpassa styrelsens sammansättning efter lagens krav.

En lagregel kan utformas på olika sätt för att fånga de angivna situationerna.

En enkel lösning är att ansvarig myndighet en gång per år kontrollerar om bolaget uppfyller kravet på en jämn könsfördelning. En lämplig avstämningstidpunkt är årsstämmans slut (jfr 7 kap. 10 § aktiebolagslagen).

Mot en sådan lösning kan i och för sig invändas att den möjliggör för ett bolag att genom styrelseval vid en extrastämma eller på annat sätt kringgå lagens krav. Det framstår emellertid knappast som något realistiskt scenario, varför det inte är motiverat att tynga lagstiftningen med invecklade och detaljerade bestämmelser för att förebygga sådana förfaranden.

Det bör föreskrivas i förordning att Bolagsverket ska underrätta ett bolag som gör en anmälan om ny styrelse som innebär att styrelsesammansättningen står i strid med lagens krav om att bolaget riskerar en sanktion.

Den föreslagna lagregeln överensstämmer delvis med förslaget i 2006 års utredning. I det förslaget finns en kompletterande lagregel som anknyter till bolagets anmälan för registrering om att styrelsens sammansättning har ändrats.

7.4 Jämn könsfördelning i styrelsen bör inte vara en behörighetsfråga

Nästa fråga att ta ställning till är vilken sanktion ett bolag som bryter mot reglerna om jämn könsfördelning ska riskera.

En möjlighet är att låta styrelsens behörighet påverkas av om könsfördelningen svarar mot lagens krav. Med en sådan lösning ligger det nära till hands att låta det redan existerande regelverket slå till för det fall en styrelse som inte uppfyller behörighetskraven utses. Den yttersta sanktionen är tvångslikvidation av bolaget. En sådan lösning har valts i Norge.

Kravet på en viss könsfördelning i styrelsen har vissa likheter med lagens krav på styrelseledamöter i övrigt, t.ex. när det gäller bosättningsort. Syftet med dessa krav är dock ett annat. Det framstår inte heller som proportionerligt att göra kravet på jämn könsfördelning till ett behörighetskrav. Samma bedömning gjordes i 2006 års utredning.

7.5 En sanktionsavgift bör införas

Om kravet på en jämn könsfördelning inte behandlas som en behörighetsfråga för styrelsen, återstår i princip lösningar med någon form av ekonomisk sanktion i centrum.

Ett alternativ är att förelägga ett bolag som bryter mot reglerna ett vite. En sådan lösning är dock förenad med ett antal praktiska problem och bör därför inte väljas (se närmare 2006 års utredning). Det bör i stället införas en sanktionsavgift för ett bolag med en ojämn könsfördelning i styrelsen.

Det finns i dag ett antal situationer i vilka ett aktiebolag ska betala en avgift, t.ex. vid anmälan av uppgifter för registrering eller vid föreläggande om tvångslikvidation (se t.ex. 25 kap. 26 § aktiebolagslagen). Det är tydligt att dessa föreskrifter inte ger någon ledning för hur en avgift i den aktuella situationen bör utformas. Förebilder finns i stället i viss mån på finansmarknadsområdet där det föreskrivs kännbara sanktionsavgifter i syfte att säkerställa att lagens krav efterlevs (se t.ex. 15 kap. 8 § lagen [2004:297] om bank- och finansieringsrörelse).

En ojämn könsfördelning i en bolagsstyrelse kan naturligtvis inte ges ett ekonomiskt värde. Hur sanktionsavgiftens nivå ska bestämmas blir därför med nödvändighet till en del fråga om friare överväganden. I 2006 års utredning föreslogs en fast avgift på 150 000 kronor.

Det är rimligt att sanktionsavgiftens nivå är hög, både för att få en effektiv sanktion men också för att markera överträdelsens allvar. En avgift som i absoluta tal är hög kan väntas leda till mer negativ publicitet för bolaget, även om beloppet sett till bolagets ekonomiska nyckeltal inte framstår som betydande.

Bland aktiemarknadsbolagen finns bolag av mycket olika storlek. Det gör det svårt att fastställa en för alla bolag rimlig avgiftsnivå.

Med förebild i de sanktioner som under senare tid har införts på bl.a. på finansmarknadsområdet bör sanktionsavgiften relateras till bolagets storlek. I fråga om vilket mått som ska användas för att mäta bolagets storlek finns det olika alternativ. En möjlighet är att anknyta till börsbolagets börsvärde. En annan är att knyta regeln till den ersättning som utgår till bolagets styrelse. Det går också att

– i likhet med sanktionsreglerna på finansmarknadsområdet – knyta regeln till bolagets årsomsättning.

Det finns fördelar och nackdelar med de nämnda alternativen. Börsvärdet ger ett bra mått på bolagets storlek oavsett vilken verksamhet bolaget bedriver. Det bör bl.a. av det skälet väljas i stället för en regel som relaterar till omsättningen. Ett problem med att utforma en regel som knyter an till börsvärdet är att det värdet skiljer sig åt i hög grad för olika bolag. Det för närvarande största bolaget har ett börsvärde på över 400 miljarder kronor medan de minsta har ett börsvärde på några tiotal miljoner kronor. För att komma till rätta med detta bör ett antal fasta nivåer för avgiften anges och bolagets börsvärde bör vara bestämmande för vilken nivå som avgiften hamnar på. Den lägsta respektive högsta avgiften bör förslagsvis uppgå till 250 000 kronor respektive fem miljoner kronor. Detta spann för avgiften framstår som rimligt utifrån syftet med reglerna och att det får antas att utgångspunkten för aktiemarknadsbolagen är att reglerna ska följas, oavsett sanktionsavgiftens storlek. Inom spannet bör ytterligare två avgiftsnivåer finnas, lämpligen på 500 000 kronor och två miljoner kronor.

Det får anses rimligt att bolag med ett börsvärde på fem miljarder kronor eller mer riskerar den högsta avgiften. Det handlade i juni 2016 om ca 115 bolag. Antalet aktiebolag med ett börsvärde lägre än 500 miljoner kronor uppgick vid den tidpunkten till ca 60. Dessa bolag skulle med förslaget riskera den lägsta avgiften, 250 000 kronor.

I fråga om statliga bolag finns inget börsvärde. Avgiftens storlek måste alltså bestämmas på ett annat sätt. Det finns även bland de statliga bolagen stora skillnader i storlek. Avgiften bör lämpligen bestämmas till fem miljoner kronor.

I fråga om vilken myndighet som bör handlägga ärenden om sanktionsavgift kommer främst Bolagsverket och Finansinspektionen i fråga. Finansinspektionen har ett tillsynsansvar i fråga om aktiemarknaden. Frågan har dock en stark koppling till Bolagsverkets roll som registermyndighet för aktiebolag. Det föreslås därför att Bolagsverket ska pröva ärenden om sanktionsavgift.

Bolagsverket kommer att behöva kunskap om vilka aktiemarknadsbolag som är verksamma i landet. Bolagsverket får sådan information från Finansinspektionen (se 2 § förordningen [2016:443] om tillsyn över företaget av allmänt intresse i fråga om revision).

Det bör finnas en möjlighet för Bolagsverket att i undantagsfall låta bli att besluta om en avgift. Den bör avse sådana situationer i vilka det vore uppenbart oskäligt att ålägga bolaget en sanktionsavgift.

8 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Förslag: Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2017. För bolag som har bildats före ikraftträdandet ska lagändringarna tillämpas från och med det räkenskapsår som påbörjas närmast efter den 31 december 2018.

De nya bestämmelserna bör träda i kraft den 1 juli 2017.

Ändringarna i aktiebolagslagen innebär att många aktiemarknadsbolag måste ersätta en eller flera styrelseledamöter. En handfull bolag saknar i dag helt kvinnor i styrelsen. Utifrån allmänna principer om god bolagsstyrning bör en styrelse inte förnyas så snabbt att det blir svårt att upprätthålla kontinuiteten i styrelsearbetet. Det bör därför förflyta en tid innan reformen får fullt genomslag. Mot den bakgrunden föreslås att aktiebolag som har bildats före ikraftträdandet inte ska vara skyldiga att uppfylla kravet på jämn könsfördelning förrän det räkenskapsår som påbörjas närmast efter den 31 december 2018. Det innebär att bolagen ska uppfylla kravet senast vid de årsstämmor som hålls våren 2019.

I fråga om ändringen i lagen om styrelserepresentation för de privatanställda behövs inga övergångsbestämmelser.

9 Konsekvenser

Bedömning: Förslagen medför mycket begränsade merkostnader för bolagen. För Bolagsverket uppstår en kostnad för att säkerställa att det nya lagkravet följs.

Att utse styrelseledamöter i aktiemarknadsbolag är en resurskrävande process. Beslutet att utse ledamöterna fattas av bolagsstämman men förbereds dessförinnan av valberedningen som representerar aktieägarna. Att hålla en bolagsstämma i ett aktiemarknadsbolag är förenat med stora kostnader och tar också tid från verksamheten i övrigt.

Lagförslagen har utformats så att aktiemarknadsbolagen (ca 280) i så liten utsträckning som möjligt ska orsakas extra kostnader. Det ställs t.ex. inga krav på att bolagen ska arbeta på ett annat sätt med beredningen inför styrelseval än för närvarande. Det finns inget krav på att bolagen ska hålla extrastämmor eller vidta någon annan åtgärd under ett löpande räkenskapsår för att uppfylla lagens krav. Det är tillräckligt att bolagen tar hänsyn till kravet på en jämn könsfördelning i styrelsen när styrelseledamöter utses vid årsstämman. De nya reglerna torde därför inte medföra några nämnvärda ökade kostnader för bolagen. Mot detta ska också ställas att bolag som får styrelser med minst 40 procent av vardera kön breddar sin kompetensförsörjning vilket får antas öka deras lönsamhet med tiden.

En konsekvens för aktiemarknadsbolagen av ett helt annat slag är att aktieägarnas möjlighet att i princip fritt välja sysslomän för ledningen av bolaget inskränks. Å andra sidan får som nyss har nämnts styrelsen den bästa sammansättningen om kompetensen hos både kvinnor och män tas till vara, vilket i sin tur gynnar bolagen och därmed deras ekonomiska tillväxt.

Statliga bolag (ett femtiotal) uppfyller sett som grupp de krav på jämn könsfördelning i styrelser som finns i lagförslagen. På bolagsnivå är det ett antal bolag som inte gör det. För statliga bolag kommer förslaget därför att ha en relativt liten betydelse.

För jämställdheten mellan kvinnor och män kommer förslaget att ha positiva effekter. Fler kvinnor kommer att få uppdrag som styrelseledamöter i aktiemarknadsbolag. Ett större antal kvinnliga styrelseledamöter i sådana bolag synliggör kvinnor och bidrar till att jämställdhet mellan kvinnor och män blir en norm i svenskt näringsliv. Det kan leda till att fler kvinnor erbjuds andra höga positioner inom ledande företag och att kvinnors företagande även i övrigt underlättas.

Förslaget att Bolagsverket ska utöva en kontrollfunktion såvitt gäller könsfördelningen i vissa bolag innebär att Bolagsverket får en ny uppgift. Bolagsverket måste hålla reda på vilka aktiebolag som är aktiemarknadsbolag. Verket måste i fråga om dessa kontrollera könsfördelningen bland de ägarvalda ledamöterna när styrelseförändringar anmäls. Avsikten är också att Bolagsverket ska göra vissa anteckningar i aktiebolagsregistret och bevaka de ändringar som anmäls efter årsstämmorna. Vidare ska Bolagsverket besluta om sanktionsavgift i de fall då könsfördelningsreglerna har åsidosatts samt i förekommande fall driva in avgifter.

Bolagsverket kommer att få investeringskostnader för att utveckla IT-stöd m.m. Dessa kostnader har Bolagsverket uppskattat till 3,9 miljoner kronor. Därutöver tillkommer löpande kostnader för att underhålla IT-system, vilka Bolagsverket har uppskattat till 400 000 kronor per år. Kostnaden för handläggningen av en överträdelse av reglerna uppskattar Bolagsverket till drygt 5 000 kronor, vilket med utgångspunkt i att antalet ärenden förväntas bli litet skulle ge en förväntad sammanlagd årlig kostnad om drygt 500 000 kronor.

För Sveriges domstolar tillkommer en ny ärendetyp. Med hänsyn till att Bolagsverket sannolikt kommer att fatta få beslut om sanktionsavgift och ärendena är av enkel beskaffenhet är det rimligt att tro att antalet överklaganden per år blir mycket få. Kostnaden bör hanteras inom ramen för befintliga anslag.

Sanktionsavgiften tillför staten nya intäkter. Det är dock svårt att göra en uppskattning av hur stora dessa intäkter kan bli, eftersom effekten av regelverket avgör intäkternas omfattning. Det är

osannolikt att sanktionsavgift kommer att beslutas i mer än något
enstaka fall per år.

10 Författningskommentar

10.1 Förslaget till lag om ändring i aktiebolagslagen (2005:551)

7 kap. Bolagsstämma

Talan mot bolagsstämmobeslut

50 § Om ett bolagsstämmobeslut inte har kommit till i behörig ordning eller på annat sätt strider mot denna lag, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen, får en aktieägare, styrelsen, en styrelseledamot eller den verkställande direktören föra talan mot bolaget vid allmän domstol om att beslutet *ska* upphävas eller ändras. Även den som styrelsen obehörigen har vägrat att föra in som aktieägare i aktieboken har rätt att föra en sådan talan.

Första stycket gäller inte ett bolagsstämmobeslut som strider mot 8 kap. 46 c §.

Enligt paragrafen i dess nuvarande lydelse kan en talan väckas mot bolagsstämmobeslut som strider mot bl.a. aktiebolagslagen.

I ett nytt *andra stycke* klargörs att bolagsstämmobeslut som strider mot kravet på en styrelses sammansättning som anges i den nya 8 kap. 46 c § inte av denna anledning ska anses klanderbara.

Ett sådant beslut kan inte heller hänföras till de s.k. nullitetsfallen, dvs. beslut som inte lagligen kan fattas ens med alla aktieägares samtycke (jfr 7 kap. 51 § andra stycket första punkten). Samhällsintresset som uppbär bestämmelserna om jämn könsfördelning kan inte anses fullt jämförbart med de skyddsintressen som ligger bakom de – i en annan mening – tvingande reglerna om bl.a. styrelsens sammansättning (jfr prop. 1975:103 s. 415 f.).

Bestämmelsen hindrar inte att beslutet om styrelseval klandras av andra skäl, t.ex. på grund av att det inte tillkommit i laga ordning.

8 kap. Bolagets ledning

Jämn könsfördelning

46 c § I styrelsen i ett aktiebolag vars aktier är upptagna till handel på en reglerad marknad i Sverige ska båda könen vara representerade enligt följande. Om bolaget har

1. högst tre av bolagsstämman valda styrelseledamöter, ska bland dessa finnas personer av båda könen,

2. fyra eller fem av bolagsstämman valda styrelseledamöter, ska bland dessa finnas minst två personer av vardera kön,

3. sex–åtta av bolagsstämman valda styrelseledamöter, ska bland dessa finnas minst tre personer av vardera kön,

4. nio av bolagsstämman valda styrelseledamöter, ska bland dessa finnas minst fyra personer av vardera kön,

5. fler än nio av bolagsstämman valda styrelseledamöter, ska bland dessa finnas minst 40 procent av vardera kön.

Första stycket gäller även i fråga om ett aktiebolag i vilket samtliga aktier ägs av staten och förvaltas av Regeringskansliet.

I paragrafen, som är ny, finns krav på styrelsens sammansättning i vissa aktiebolag. De allmänna övervägandena finns i avsnitten 5 och 6.

Paragrafen gäller enligt *första stycket* för de aktiebolag vars aktier är upptagna till handel på en reglerad marknad, s.k. aktiemarknadsbolag. För övriga bolag, t.ex. publika aktiebolag noterade på andra handelsplatser eller privata aktiebolag, gäller således inte kravet på en jämn könsfördelning. En definition av reglerad marknad finns i 1 kap. 5 § tjugonde punkten lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden.

I beräkningsunderlaget för styrelsens sammansättning ingår de ledamöter som väljs av bolagsstämman. Det tas alltså ingen hänsyn till övriga ledamöter vid bedömningen av om styrelsen har en jämn könsfördelning. Det betyder att en sådan ledamot som enligt bolagsordningen utses av någon annan än bolagsstämman, t.ex. en långgivare, inte tas med i beräkningen. Det betyder också att arbetstagarrepresentanter som utses enligt lagen (1987:1245) om styrrelserepresentation för de privatanställda utesluts. Suppleanter för styrelseledamöter beaktas inte heller.

I *första stycket första punkten* anges att personer av båda könen ska vara representerade bland de av bolagsstämman valda styrelseledamöterna i styrelsen, om aktiebolaget har högst tre ledamöter.

Styrelser som har färre än tre ledamöter får i och för sig inte förekomma i publika aktiebolag (8 kap. 46 §). Detta gäller följaktligen även för aktiemarknadsbolagens del (jfr 1 kap. 8 §). Likväl kan ett aktiemarknadsbolag vid någon tidpunkt ha färre ledamöter. Exempelvis kan en styrelseledamot ha avgått i förtid. Är styrelsen beslutför, kan val av nya styrelseledamöter anstå till nästa årsstämma (8 kap. 15 §). En styrelse i ett aktiemarknadsbolag som efter förtida avgångar endast består av två män eller av två kvinnor (eller av endast en person) kan dock inte anses uppfylla kravet på styrelsens sammansättning i förevarande paragraf, även om den alltså allttjämt kan vara beslutför. Att en sådan situation uppstår ska trots det sagda inte föranleda att någon sanktion omedelbart blir aktuell (30 kap. 4 §). Om nya styrelseledamöter trots allt inte utses vid nästa årsstämma, kan bolaget bli föremål för beslut om en sanktionsavgift.

Aktiebolag med fyra eller fem styrelseledamöter ska enligt *första stycket andra punkten* ha minst två personer av vardera kön i styrelsen.

Minst tre personer av vardera kön ska ingå i en styrelse med sex, sju eller åtta ledamöter, vilket framgår av *första stycket tredje punkten*.

En styrelse med nio ledamöter ska enligt *första stycket fjärde punkten* bestå av minst fyra personer av vardera kön.

För aktiebolag med fler än nio styrelseledamöter anges att vardera kön ska vara representerat med minst 40 procent (*första stycket femte punkten*).

I *andra stycket* anges att även aktiebolag i vilka staten äger samtliga aktier omfattas av regeln. En förutsättning är att aktierna förvaltas av Regeringskansliet. Vilka dessa bolag är framgår av den skrivelse som regeringen årligen lämnar till riksdagen (senast skr. 2014/15:140). Dotterbolag till sådana bolag omfattas inte. Aktiemarknadsbolag med staten som delägare omfattas av kravet på en jämn könsfördelning enligt första stycket.

27 kap. Registrering

Handläggning av registreringsärenden

2 § Om den som har gjort en registreringsanmälan inte har följt vad som gäller om anmälan, *ska* Bolagsverket förelägga honom eller henne att yttra sig i frågan eller vidta rättelse inom viss tid. Det samma gäller, om verket finner att det beslut som anmäls för registrering eller en handling som bifogas anmälan

1. inte har tillkommit i behörig ordning,
2. till sitt innehåll strider mot lag eller annan författning eller mot bolagsordningen, eller
3. i något viktigare hänseende är otydligt eller vilseledande formulerat.

Om den som har gjort anmälan inte följer ett föreläggande enligt första stycket, *ska* anmälan skrivas av. En upplysning om detta *ska* tas in i föreläggandet.

Om det även sedan anmälaren har yttrat sig finns hinder för registrering som anmälaren har haft tillfälle att yttra sig över, *ska* Bolagsverket vägra registrering. Om det finns skäl för det, får dock verket ge den som har gjort anmälan tillfälle att yttra sig på nytt innan beslut fattas i ärendet.

Trots första–tredje styckena får ett bolagsstämmobeslut registreras, om det enligt 7 kap. 51 § första stycket inte längre är möjligt att föra talan mot beslutet.

Första stycket 2 gäller inte ett beslut som strider mot 8 kap. 46 c §.

De allmänna övervägandena finns i avsnitt 7.

Registrering som grundar sig på bolagets anmälan sker efter en legalitetsprövning. Det är Bolagsverket som prövar om beslut respektive handlingar till sitt innehåll överensstämmer med bl.a. aktiebolagslagen.

Ett bolagsstämmobeslut som får till följd att ett bolag inte uppfyller kravet på jämn könsfördelning i styrelsen enligt 8 kap. 46 c § kan till sitt innehåll sägas strida mot lag. På grund av vad som anges i det nya *femte stycket* föreligger emellertid inte av denna anledning skäl att skriva av en anmälan eller hinder för registrering. Bolagsverket ska således inte med stöd av första stycket förelägga den som har gjort registreringsanmälan att yttra sig i frågan om könsfördelningen i styrelsen eller vidta rättelse.

Ett beslut med nu aktuellt innehåll kan fortfarande föranleda Bolagsverket att skriva av anmälan eller vägra registrering, men då

av andra skäl än att könsfördelningskravet inte är uppfyllt (t.ex. för att beslutet inte tillkommit i behörig ordning).

30 kap. Straff, vite och sanktionsavgift

Sanktionsavgift på grund av skev könsfördelning i styrelsen

4 § Om ett aktiebolag vars aktier är upptagna till handel på en reglerad marknad i Sverige vid slutet av årsstämman inte har en jämn könsfördelning i styrelsen enligt 8 kap. 46 c §, ska bolaget betala en sanktionsavgift. Detsamma gäller i fråga om ett aktiebolag i vilket samtliga aktier ägs av staten och förvaltas av Regeringskansliet.

Bolagsverket beslutar om sanktionsavgift. Verket får avstå från att besluta om sanktionsavgift, om det framstår som uppenbart oskäligt att ta ut den.

De allmänna övervägandena till paragrafen, som är ny, finns i avsnitt 7.

I paragrafen anges att Bolagsverket får besluta om en sanktionsavgift för vissa aktiebolag som vid årsstämmans slut inte har en jämn könsfördelning bland styrelseledamöterna enligt 8 kap. 46 c §. En avgift kan i första hand beslutas för aktiebolag vars aktier handlas på en reglerad marknad. En följd av detta är att ett bolag som avnoteras från den reglerade marknaden inte längre omfattas. Avgörande för om en sanktionsavgift ska kunna åläggas ett sådant bolag är om bolagets aktier vid tidpunkten för årsstämman är upptagna till handel på en reglerad marknad.

Utöver aktiemarknadsbolag kan en avgift komma i fråga även för ett aktiebolag i vilket samtliga aktier ägs av staten och förvaltas av Regeringskansliet.

Kravet på en jämn könsfördelning anknyter till årsstämmans slut. En sådan stämma ska hållas inom sex månader från räkenskapsårets utgång (7 kap. 10 §). Att bolaget någon gång under året har en sammansättning i strid med lagens krav medför inte att en avgift ska betalas. Det saknar i ett sådant fall betydelse vad den ändrade sammansättningen beror på, t.ex. en förtida avgång eller ett val av styrelseledamöter på en extrastämma. I sådana situationer är det tillräckligt att bolaget åtgärdar den ojämna könsfördelningen vid nästa årsstämma. Det innebär samtidigt att bolaget måste rätta

till den skeva könsfördelningen oavsett vad den lagstridiga sammansättningen beror på.

Eftersom avgiften relateras till situationen vid årsstämmans slut får ett bolag som inte vidtar några åtgärder för att uppfylla lagens krav på en jämn könsfördelning betala en sanktionsavgift per räkenskapsår tills den ojämna könsfördelningen har avhjälpes.

Enligt 8 kap. 43 och 44 §§ ska ett bolag för registrering i aktiebolagsregistret anmäla när styrelsens sammansättning har ändrats. Det är vidare så att ett beslut att ändra styrelsens sammansättning får verkan först när det anmäls för registrering i aktiebolagsregistret (8 kap. 13 §). Beslut om styrelsens sammansättning vid årsstämman kommer därför att anmälas för registrering.

Det som enligt förevarande paragraf krävs är endast att ett bolag vid årsstämman utser en styrelse med jämn könsfördelning. Frågan om huruvida styrelsens sammansättning har anmälts för registrering saknar alltså betydelse för frågan om huruvida en sanktionsavgift ska betalas.

En sanktionsavgift beslutas enligt *andra stycket* av Bolagsverket.

I praktiken måste Bolagsverket bevaka både vilka bolag som omfattas av paragrafen och vilka av dessa bolag som inte uppfyller kravet på en jämn könsfördelning. Om ett bolag exempelvis sedan tidigare eller på grund av en förtida avgång har en ojämna könsfördelning i styrelsen, bör Bolagsverket bevaka om bolaget gör en anmälan om en ändring i styrelsens sammansättning i anslutning till årsstämman. En lämplig tidpunkt för en sådan avstämning kan t.ex. vara sju månader efter räkenskapsårets utgång. Om en anmälan görs måste det kontrolleras om ändringen medför att styrelsen har en jämn könsfördelning. Görs inte någon anmälan, ska Bolagsverket besluta om en avgift eftersom bolaget då inte uppfyller kravet. I bolag som uppfyller kravet på en jämn könsfördelning är det tillräckligt att Bolagsverket kontrollerar hur de nya anmälningar som görs om ändringar i styrelsens sammansättning förhåller sig till kravet på en jämn könsfördelning.

Vid Bolagsverkets handläggning av ärendet gäller förvaltningslagen (1986:223). Av den lagen följer bl.a. en rätt för den som berörs av en åtgärd att innan ärendet avgörs få tillfälle att yttra sig över uppgifter som har tillförts ärendet av någon annan än honom eller henne själv (17 §). Det betyder att bolaget måste få tillfälle att yttra sig innan Bolagsverket beslutar om en sanktionsavgift. I ett

sådant yttrande kan bolaget t.ex. ta upp omständigheter som avses i andra stycket.

Bolagsverket får avstå från att besluta om en sanktionsavgift om det framstår som uppenbart oskäligt att ta ut den. Frågan måste prövas med beaktande av förhållandena i det enskilda fallet (jfr prop. 1994/95:67 s. 25 f. och 46 f. samt prop. 2000/01:150 s. 106).

En situation då det kommer i fråga att avstå från att besluta om en avgift är när ett beslut har registrerats om att bolaget gått i likvidation. Ett beslut om tvångslikvidation enligt 25 kap. 11 § första stycket första punkten kan tänkas vara hänförligt till omständigheter som är avgörande för ett beslut om att en avgift ska betalas. Så kan vara fallet om antalet styrelseledamöter understiger vad som krävs för att styrelsen ska vara behörig, samtidigt som de ledamöter som utträtt ur styrelsen bidrar till att könsfördelningen blivit skev. Det framstår då som uppenbart oskäligt att besluta om en sanktionsavgift. Samma slutsats kan dras även beträffande andra närliggande situationer, oavsett anledningen till likvidationen. Även om beslut har registrerats om att bolaget har försatts i konkurs kan befrielse från avgiften aktualiseras.

Ett annat exempel på när det kan finnas skäl att avstå från att besluta om en avgift är när bolaget efter årsstämman har hållit en extra bolagsstämma och vid den beslutat om en styrelse med en jämn könsfördelning. Hur invändningar om en extra stämma ska hanteras får bedömas från fall till fall med beaktande av samtliga omständigheter. Om bolaget redan när Bolagsverket skickar ut föreläggandet har åtgärdat bristen kan det ofta finnas skäl att avstå från att besluta om en avgift. När invändningen avser att en extra stämma ska hållas i närtid får frågan bedömas med beaktande av bl.a. hur stor bolagets försening kan väntas bli och orsaken till att en styrelse med jämn könsfördelning inte valdes vid årsstämman.

Bolagsverket ska självant pröva om det finns skäl att avstå från att besluta om en avgift. Några särskilda undersökningar behöver dock inte göras. När Bolagsverket prövar frågan efter yrkande ankommer det på bolaget att visa att det finns något som gör att det är uppenbart oskäligt att meddela ett avgiftsbeslut.

*5 § Sanktionsavgiften ska fastställas till
– 250 000 kronor om bolaget har ett lägre börsvärde än 500 miljoner kronor,*

- 500 000 kronor om bolaget har ett börsvärde mellan 500 miljoner kronor och två miljarder kronor,
 - två miljoner kronor om bolaget har ett börsvärde som är högre än två miljarder kronor men lägre än fem miljarder kronor, eller
 - fem miljoner kronor om bolaget har ett börsvärde på fem miljarder kronor eller högre, eller om samtliga aktier ägs av staten och förvaltas av Regeringskansliet.
- Börsvärdet ska beräknas på slutkursen för bolagets aktier den första handelsdagen efter att årsstämman har avslutats.
- Avgiften tillfaller staten.

De allmänna övervägandena till paragrafen, som är ny, finns i avsnitt 7.

I paragrafen regleras hur storleken på sanktionsavgiften enligt 4 § ska fastställas.

Av *första stycket* framgår att avgiftens storlek varierar beroende på bolagets börsvärde.

Den lägsta avgiften, 250 000 kronor, ska fastställas för bolag som har ett börsvärde lägre än 500 miljoner kronor. För bolag som har ett börsvärde mellan 500 miljoner kronor och två miljarder ska avgiften uppgå till det dubbla, dvs. 500 000 kronor. Ett bolag vars börsvärde överstiger två miljarder men understiger fem miljarder kronor riskerar två miljoner kronor i avgift. Det anges slutligen, i fråga om bolag som har ett börsvärde på fem miljarder eller mer, att avgiften ska bestämmas till fem miljoner kronor.

För bolag i vilka samtliga aktier ägs av staten och förvaltas av Regeringskansliet ska avgiften uppgå till fem miljoner kronor.

Med börsvärde avses det sammanlagda marknadsvärdet av bolagets aktier, vilket kan uttryckas som priset per aktie multiplicerat med antalet aktier. Om bolaget har gett ut olika slag av aktier ska således värdet av aktierna i de olika slagen räknas samman.

Enligt *andra stycket* ska börsvärdet beräknas på slutkursen den första handelsdagen efter att årsstämman har avslutats. Om årsstämman hålls exempelvis en tisdag beräknas börsvärdet på slutkursen för aktierna på onsdagen.

Enligt *tredje stycket* tillfaller sanktionsavgiften staten, dvs. inte Bolagsverket.

6 § Om en sanktionsavgift inte har betalats efter betalningsuppmaning, ska avgiften lämnas för indrivning.

Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Vid indrivning får verkställighet enligt utsökningsbalken ske.

I paragrafen, som är ny, finns regler om indrivning och verkställighet av en avgift som beslutats enligt 30 kap. 4 §. Ett bolag som förpliktats att betala avgiften ska först uppmanas att betala (se 3 § indrivningsförordningen [1993:1229]), varefter i förekommande fall indrivning ska begäras. Bolagsverkets beslut utgör en exekutionstitel.

31 kap. Överklagande

Överklagande av Bolagsverkets beslut

2 § Följande beslut av Bolagsverket får överklagas till allmän förvaltningsdomstol:

1. beslut i ärenden enligt 7 kap. 17 §, 9 kap. 9, 9 a, 25, 26 eller 27 § eller 10 kap. 22 §,

2. beslut i tillståndsärenden enligt 8 kap. 9 §, 30 § eller 37 § andra stycket, 9 kap. 15 §, 20 kap. 23 §, 23 kap. 20 eller 33 § eller 24 kap. 22 §,

3. beslut enligt 23 kap. 27 eller 35 § eller 24 kap. 29 § att förklara att frågan om fusion eller delning har fallit,

4. beslut att vägra utfärda ett intyg enligt 23 kap. 46 §,

5. beslut enligt 27 kap. 2 § att skriva av en anmälan om registrering eller vägra registrering eller vägra registrering i andra fall än det som anges i andra stycket,

6. beslut att avregistrera företrädare enligt 27 kap. 6 §,

7. beslut i ärenden enligt 28 kap. 5 § andra stycket,

8. beslut att förelägga eller döma ut vite enligt 30 kap. 3 §,

9. *beslut om sanktionsavgift enligt 30 kap. 4 §.*

Ett beslut av Bolagsverket att vägra registrering av en firma enligt 27 kap. 2 § överklagas till Patent- och marknadsdomstolen.

Ett överklagande ska ges in till Bolagsverket inom två månader från dagen för beslutet.

I paragrafen finns bestämmelser om överklagande till allmän förvaltningsdomstol.

I *första stycket* anges att Bolagsverkets beslut att ett aktiebolag ska betala en sanktionsavgift enligt 30 kap. 4 § på grund av skev

könsfördelning i styrelsen överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs (se 8 §).

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2017.

2. För aktiebolag som har bildats före den 1 juli 2017 tillämpas lagen första gången för det räkenskapsår som inleds närmast efter den 31 december 2018.

Reglerna föreslås träda i kraft den 1 juli 2017. De allmänna övervägandena finns i avsnitt 8.

För ett aktiemarknadsaktiebolag eller ett statligt bolag som bildas efter ikraftträdandedatumet tillämpas lagen omedelbart.

Övergångsbestämmelsen i *andra punkten* ger besked om att bolag som vid ikraftträdandetidpunkten redan har bildats får en tidsfrist innan lagen tillämpas första gången. Detta innebär att bolagen under en tid är oförhindrade att ha en styrelse med skev könsfördelning. Någon sanktion blir således inte aktuell. När en styrelse utses under det räkenskapsår som inleds närmast efter den 31 december 2018 ska dock ändringslagen tillämpas.

Innebörden av övergångsbestämmelsen är att 30 kap. 4 §, som medför en skyldighet för Bolagsverket att agera om en jämnt könsfördelad styrelse inte har anmälts, inte ska tillämpas förrän det första räkenskapsår som inleds efter ikraftträdandet är till ända och ytterligare sju månader har förflutit.

För publika bolag som bildats före ikraftträdandetidpunkten men som under övergångsperioden blir aktiemarknadsbolag blir lagstiftningen tillämplig först sedan det räkenskapsår har påbörjats som inleds sedan övergångsperioden har löpt ut. De ska således inte betraktas som ”nybildade” i detta sammanhang.

10.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda

Inrättande av styrelserepresentation

9 a § När arbetstagarrepresentanterna utses ska en jämn könsfördelning eftersträvas.

Om arbetstagarrepresentanterna ska utses av fler än en lokal arbetstagarorganisation, ska organisationerna på lämpligt sätt och i skälig omfattning samråda för att uppnå en så jämn könsfördelning som möjligt.

I paragrafen, som är ny, anges att en jämn könsfördelning ska eftersträvas när arbetstagarrepresentanterna utses. Det gäller i samtliga fall när lagen är tillämplig och är således inte begränsat till sådana aktiebolag som avses i 8 kap. 46 c § aktiebolagslagen (2005:551).

En jämn könsfördelning ska enligt *första stycket* eftersträvas oavsett om arbetstagarrepresentanterna utses av en eller flera arbetstagarorganisationer. Med arbetstagarrepresentanter avses enligt 6 § både styrelseledamöter och suppleanter. Det ska eftersträvas att vardera kön är representerat bland både ledamöter och suppleanter.

Enligt *andra stycket* ska arbetstagarorganisationerna samråda om hur en jämn könsfördelning kan uppnås. Skyldigheten att samråda ska fullgöras på lämpligt sätt och i skälig omfattning, vilket i första hand måste avgöras utifrån de praktiska förutsättningarna för samråd i samarbetsgrupper, råd eller motsvarande.

Det finns inget krav på att resultatet av samrådet ska redovisas.

10.3 Förslaget till förordning om ändring i aktiebolagsförordningen (2005:559)

2 kap. Aktiebolagsregistret

Införingar i aktiebolagsregistret

14 a § Om ett aktiebolag, vars aktier är upptagna till handel på en reglerad marknad i Sverige eller i vilket samtliga aktier ägs av staten och förvaltas av Regeringskansliet, inte uppfyller kravet på jämn könsfördelning enligt 8 kap. 46 c § aktiebolagslagen (2005:551), ska detta antecknas i aktiebolagsregistret.

Anmälningar för registrering enligt bl.a. aktiebolagslagen ska göras hos Bolagsverket. Bestämmelser om införingar i aktiebolagsregistret finns i 2 kap. aktiebolagsförordningen. Beslut och andra förhållanden som anmäls för registrering i registret ska antecknas så snart som möjligt efter det att anmälan har kommit in eller i så nära anslutning som möjligt till en senare tidpunkt då ett beslut ska ha verkan, bl.a. vad gäller vem som har utsetts till styrelseledamot.

Av paragrafen, som är ny, framgår att Bolagsverket ska göra en anteckning i aktiebolagsregistret, om en anmälan för registrering görs som innebär att ett aktiemarknadsbolags eller ett statligt bolags styrelse inte har en jämn könsfördelning enligt den nya 8 kap. 46 c § aktiebolagslagen. Anteckningen ska således göras när det inkommer anmälan om att en styrelse utsetts som inte uppfyller sammansättningskravet, men också när en anmälan görs som medför att styrelsen av andra skäl inte uppfyller kraven. Så kan vara fallet när det anmäls att ledamöter har avgått i förtid. Dessa situationer innebär visserligen inte alltid att någon sanktion omedelbart aktualiseras, trots att könsfördelningen är skev (jfr 30 kap. 4 § aktiebolagslagen). En anteckning kommer i sådana fall dock att fungera som en varningssignal till bolaget om att förhållandet måste rättas till.

En anteckning ska även göras, om Bolagsverket uppmärksammar att könsfördelningen är skev utan att någon ny anmälan har gjorts till myndigheten. Det kommer i praktiken i fråga i samband med att den nya 8 kap. 46 c § aktiebolagslagen ska börja tillämpas. Bolagsverket ska då anteckna vilka bolag som inte har en jämn könsfördelning, vilket avser redan anmälda förhållanden.

Anteckningen är inte knuten till själva registreringen av det förhållande som anmäls. En anteckning ska följaktligen göras oavsett om den anmälan som inkommit sedermera leder till registrering eller inte och ska tas bort först när en anmälan inkommer som innebär att kraven på styrelsens sammansättning på nytt är uppfyllda.

4 kap. Övriga bestämmelser

Underrättelser

4 a § När Bolagsverket antecknar en ojämn könsfördelning i registret enligt 2 kap. 14 a §, ska verket underrätta bolaget om innehållet i 30 kap. 4 § aktiebolagslagen (2005:551).

I paragrafen, som är ny, anges att Bolagsverket ska underrätta ett aktiemarknadsbolag eller ett statligt bolag om innehållet i 30 kap. 4 § aktiebolagslagen, om bolaget gör en anmälan om en ändring i styrelsesammansättningen som innebär att styrelsen inte har en jämn könsfördelning enligt 8 kap. 46 c § aktiebolagslagen. En sådan underrättelse kan lämpligen sändas per post till bolagets registrerade adress. Det förhållandet att Bolagsverket underrättat bolaget enligt denna paragraf fritar inte verket från skyldigheten att bereda bolaget tillfälle att yttra sig i ett ärende om en sanktionsavgift.

Ikraftträdande

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2017.

Ändringarna i förordningen ska träda i kraft vid samma tidpunkt som ändringarna i aktiebolagslagen, dvs. den 1 juli 2017. Av övergångsbestämmelserna till förslagen avseende aktiebolagslagen framgår att ändringslagen inte ska tillämpas omedelbart för sådana bolag som redan har bildats när ändringslagen träder i kraft. Bolagsverket har således inte någon skyldighet att anteckna styrelsens könsfördelning med avseende på sådana bolag före det datum då lagen ska tillämpas.

Departementsserien 2016

Kronologisk förteckning

1. Kontroller och inspektioner i Sverige av Europeiska byrån för bedrägeribekämpning. Fi.
2. Några frågor om offentlighet och sekretess. Ju.
3. Uppföljning av återvändandedirektivet och direktivet om varaktigt bosatta tredjelandsmedborgares ställning. Ju.
4. Effektivare hyres- och arrendenämnder. Ju.
5. Mer tydlighet och aktivitet i sjuk- och aktivitetsersättningen. S.
6. Entreprenörsansvar och svenska kollektivavtalsvillkor vid utstationering. A.
7. Tolktjänst för vardagstolkning. S.
8. Hälsoväxling för aktivare rehabilitering och omställning på arbetsplatserna. S.
9. Ny lag om tilläggsavgift i kollektivtrafik. N.
10. Nya regler för europeiska småmål – lättare att pröva tvister inom EU. Ju.
11. Anpassningar av svensk rätt till EU-förordningen om kliniska läkemedelsprövningar. S.
12. Etisk granskning av klinisk läkemedelsprövning. U.
13. Nya möjligheter till operativt polissamarbete med andra stater. Ju.
14. Förtydliganden av lönestöden för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Byte av benämningar på lönebidrag, utvecklingsanställning och trygghetsanställning. A.
15. Normgivningen inom åklagarväsendet m.m. Ju.
16. Ersättning vid expropriation av bostäder. Ju.
17. Otillåtna bosättningar. Ju.
18. Ytterligare åtgärder för att genomföra EU-direktiv om mänskliga vävnader och celler. S.
19. Jämställda pensioner? S.
20. Strada. Transportstyrelsens olycksdatabas. N.
21. Ändringar i fråga om sysselsättning för asylsökande och kommunplacering av ensamkommande barn. A.
22. Polisens tillgång till information om vissa it-incidenter. Ju.
23. Vissa frågor om kommersiell radio. Ku.
24. Validering med mervärde. U.
25. Miljöbedömningar. M.
26. Utvidgat skydd mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet. Ku.
27. Frågor kring 2009 års renskötselkonvention. N.
28. Driftsformer för universitetssjukhus. S.
29. Privata sjukvårdsförsäkringar inom offentligt finansierad hälso- och sjukvård. S.
30. Sweden's seventh national report under the Convention on Nuclear Safety. Sweden's implementation of the obligations of the Convention. M.
31. Behandling av personuppgifter inom Nationellt centrum för terrorhotbedömning. Ju.
32. Jämn könsfördelning i bolagsstyrelser. Ju.

Departementsserien 2016

Systematisk förteckning

Arbetsmarknadsdepartementet

Entreprenörsansvar och svenska kollektiv-avtalsvillkor vid utstationering. [6]

Förttydliganden av lönestöden för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.

Byte av benämningar på lönebidrag, utvecklingsanställning och trygghetsanställning. [14]

Ändringar i fråga om sysselsättning för asylsökande och kommunplacering av ensamkommande barn. [21]

Finansdepartementet

Kontroller och inspektioner i Sverige av Europeiska byrån för bedrägeribekämpning. [1]

Justitiedepartementet

Några frågor om offentlighet och sekretess. [2]

Uppföljning av återvändandedirektivet och direktivet om varaktigt bosatta tredjelandsmedborgares ställning. [3]

Effektiva hyres- och arrendenämnder. [4]

Nya regler för europeiska småmål – lättare att pröva tvister inom EU. [10]

Nya möjligheter till operativt polissamarbete med andra stater. [13]

Normgivningen inom åklagarväsendet m.m. [15]

Ersättning vid expropriation av bostäder. [16]

Otillåtna bosättningar. [17]

Polisens tillgång till information om vissa it-incidenter. [22]

Behandling av personuppgifter inom Nationellt centrum för terrorhotbedömning. [31]

Jämn könsfördelning i bolagsstyrelser. [32]

Kulturdepartementet

Vissa frågor om kommersiell radio. [23]

Utvidgat skydd mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet. [26]

Miljö- och energidepartementet

Miljöbedömningar. [25]

Sweden's seventh national report under the Convention on Nuclear Safety. Sweden's implementation of the obligations of the Convention. [30]

Näringsdepartementet

Ny lag om tilläggsavgift i kollektivtrafik. [9]

Strada.

Transportstyrelsens olycksdatabas. [20]

Frågor kring 2009 års rensköttselkonvention. [27]

Socialdepartementet

Mer tydlighet och aktivitet i sjuk- och aktivitetsersättningen. [5]

Tolktjänst för vardagstolkning. [7]

Hälsöväxling för aktivare rehabilitering och omställning på arbetsplatserna. [8]

Anpassningar av svensk rätt till EU-förordningen om kliniska läkemedelsprövningar. [11]

Ytterligare åtgärder för att genomföra EU-direktiv om mänskliga vävnader och celler. [18]

Jämställda pensioner? [19]

Driftsformer för universitetssjukhus. [28]

Privata sjukvårdsförsäkringar inom offentligt finansierad hälso- och sjukvård. [29]

Utbildningsdepartementet

Etisk granskning av klinisk
läkemedelsprövning. [12]

Validering med mervärde. [24]

En departementspromemoria är en utredning som arbetats fram inom Regeringskansliet. Utredningen publiceras som en rapport i departementsserien, förkortad Ds.

106 47 Stockholm Tel 08-598 191 90 kundservice@wolterskluwer.se www.wolterskluwer.se

ISBN 978-91-38-24494-4 ISSN 0284-6012